

ПРИМЉЕНО: 06 FEB 2025			
Бр. пр.	Датум	Правно	Историко
02	169/2	/	/

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ
ИЗБОРНОМ ВЕЋУ

Изборно веће Универзитета у Београду – Правног факултета (у даљем тексту: „Правни факултет“), на седници од 23. децембра 2024. године донело је одлуку о расписивању конкурса за избор у звање и заснивање радног односа на радном месту једног сарадника у звању асистент са докторатом за ужу научну област Правна историја – предмет Римско приватно право. Конкурс је објављен у „Службеном гласнику РС“ 27. децембра 2024. године и у публикацији Националне службе за запошљавање „Послови“ 15. јануара 2025. године, као и на интернет страници Правног факултета. На истој седници Изборног већа одређени смо за чланове Комисије за писање извештаја о пријављеним кандидатима. У том својству Изборном већу подносимо следећи

ИЗВЕШТАЈ

На расписани конкурс се пријавио један кандидат и то др Вукашин Станојловић.

1. ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1.1. ДР ВУКАШИН СТАНОЈЛОВИЋ

1.1.1. Биографски подаци

Др Вукашин Станојловић је рођен 21. јануара 1996. године у Ваљеву, Република Србија, где је завршио Основну школу „Сестре Илић“ и „Ваљевску гимназију“, друштвено-језичког смера, као носилац Вукове дипломе и специјалне дипломе Министарства просвете из историје. Основне академске студије права уписао је 2015. године на Правном факултету и на њему дипломирао 23. јануара 2020. са просечном оценом 9,00. Мастер академске студије на правно-историјском модулу – романистичком подмодулу, уписао је на истом факултету и окончао 20. септембра 2021. године са просечном оценом 10,00, одбранивши мастер рада под називом „*Habitatio* у римском и српском праву“ са одликом. Исте године уписао је докторске студије из правноисторијске уже научне области на Правном факултету и 2. септембра 2024. године одбранио докторску дисертацију под насловом „Настанак и садржина права плодоуживања у класичном римском праву“, са одликом.

Био је ангажован као демонстратор на предмету Римско приватно право на Правном факултету од 1. октобра 2021. до 19. фебруара 2022. године, те као сарадник у настави на истом предмету, за период 19. април 2022 – 19. април 2023. године. Треунтно је ангажован на предмету као асистент. Радио је као адвокатски приправник-волонтер у адвокатској канцеларији „4Legal” од 1. јуна до 1. октобра 2021. године, а пре тога, од 18. фебруара 2020. године на истој позицији у адвокатској канцеларији „Kosić”. Волонтирао је на стручној пракси у Кривичном одељењу II Основног суда у Београду од 1. априла до 1. јуна 2019. године. Током основних и мастер студија, похађао је радионице и курсеве на тему реторике, беседништва и јавног наступа. Током докторских студија, у периоду од 7. јуна до 7. августа 2023. године, борао је на усавршавању на Правном факултету Универзитета Фредерико II у Напуљу (*Università degli Studi di Napoli Federico II – Facoltà di Giurisprudenza*), затим на Правном факултету Универзитета у Бањој Луци, током маја 2024. године и похађао курс *International Memorial Course Marko Petrak: Roman Legal Tradition and Contemporary Legal Systems* у организацији Правног факултета Свеучилишта у Загребу.

Учествовао је на једанаест међународних научних конференција:

1. Београд-Мионица, 18. септембар 2021, XXIV Научни скуп са међународним учешћем *Проузроковање штете, накнада штете и осигурање*, Институт за упоредно право, Удружење за одштетно право и Правосудна академија: реферат „Накнада трошкова одржавања предмета закупа у римском праву“.
2. Косовска Митровица, 20. мај 2022, Научни скуп са међународним учешћем *Заштита људских права и слобода у светлу међународних и националних стандарда*, Универзитет у Приштини с привременим седиштем у Косовској Митровици: реферат „Настанак *actio funeraria*“.
3. Београд-Ваљево, 22. септембар 2022, XXV Научни скуп са међународним учешћем *Проузроковање штете, накнада штете и осигурање*, Институт за упоредно право, Удружење за одштетно право и Правосудна академија: реферат „Одговорност послугопримца за штету у класичном римском праву“.
4. Валенсија (Краљевина Шпанија), 4–6. мај 2023, IV Научни скуп студената докторских и постдокторских студија из Упоредне правне традиције (*Fourth Postgraduate Conference in Comparative Legal History*), Европско удружење за Упоредну правну традицију (*European Society for Comparative Legal History – ESCLH*): реферат „*Habitatio* in Serbian Law“.

5. Косовска Митровица, 20. мај 2023, Научни скуп са међународним учешћем *Право између идеала и стварности*, Универзитет у Приштини с привременим седиштем у Косовској Митровици: реферат „Правна природа и форма веридбе у римском праву“.
6. Бања Лука (Босна и Херцеговина, Република Српска), 2. јун 2023, Научни скуп са међународним учешћем *Изазови и перспективе развоја правних система у XXI вијеку*, Универзитет у Бањој Луци: реферат „Веридба у римском праву – корак ка брачности или брак?“.
7. Хелсинки (Финска Република), 22–26. август 2023, LXXVI Научни скуп са међународним учешћем *Matérialité et immatérialité du droit ancien*, Међународно друштво за античка права Фернанд де Вишер (*Société Internationale Fernand De Visscher pour l’Histoire des Droits de l’Antiquité*) (SIHDA). Универзитет у Хелсинкију, реферат: „The Right to Use in Roman and Serbian Law“.
8. Београд, 3. април 2024, конференција посвећена стратешком пројекту Правног факултета за 2023. годину *Савремени проблеми правног система Србије*, реферат: „Нередовна остава у римском и српском праву“.
9. Бања Лука (Босна и Херцеговина, Република Српска), 17. мај 2024, IV Научни скуп са међународним учешћем *Изазови и перспективе развоја правних система у XXI вијеку*, Универзитет у Бањој Луци, реферат: „Правне контроверзе нередовне оставе у римском праву: студија случаја и интерпретација релевантних извора“.
10. Ретимно, Крит (Република Грчка), 27–31. мај 2024, VI Научни скуп са међународним учешћем *Mediterranean Maritime History Network Conference* (MMHN), *Center Of Maritime History, Institute for Mediterranean Studies* (IMS/FORTH), реферат: „Navigating Legal Waters: The Role and Liability of the Ship’s Captain in Roman Maritime Law“.
11. Дубровник (Република Хрватска), 11–13. октобар 2024, II *International Memorial Course Marko Petrak: Roman Legal Tradition and Contemporary Legal Systems*, реферат: „The Intricacies of *Cautio Usufructuaria* – Tracing its Roots and Impact in Roman Legal Tradition“.

Тренутно је ангажован на два научна пројекта: домаћи – *Проблеми стварања, тумачења и примене права*, стратешки пројекат Правног факултета за 2025. годину; међународни – *Историја права Црне Горе*, пројекат Црногорске академије наука и умјетности. Претходно је био ангажован на три научна пројекта Правног факултета,

Савремени проблеми правног система Србије за 2022. и 2023. годину и *Проблеми стварања, тумачења и примене права* за 2024. годину.

Био је корисник стипендије Министарства просвете Републике Србије од 2015. до 2019. године и стипендија Града Ваљева – *Фонда за надарене ученике и студенте*, као и стипендиста *Erasmus+* програма за 2023. и 2024. годину. Освојио је треће место на међународном такмичењу из културне историје и латинског језика – „CERTAMEN IN CONCORDIAM EUROPAE REGIONUMQUE ORBIS – CICERO”, које се одржавало под покровитељством Унеска 2012. и 2013. године. Носилац је Вукове дипломе и Специјалне дипломе Министарства просвете Републике Србије из историје.

Члан је Међународног друштва за античка права Фернанд де Вишер (*Société Internationale Fernand De Visscher pour l'Histoire des Droits de l'Antiquité*) (SIHDA) и технички секретар часописа *Анали Правног факултета у Београду*.

Навео је да говори енглески и француски језик, као и да се служи италијанским и латинским језиком.

1.1.2. Научни радови

Израдио је и приложио следеће радове:

1. „Накнада трошкова одржавања предмета закупа у римском праву“, *Проузроковање штете, накнада штете и осигурање* (ур. З. Петровић, В. Чоловић, Д. Обрадовић), Београд 2021, 529–542 (рад је објављен пре избора у звање демонстратора) (M31);
2. „Настанак *actio funeraria*“, *Зборник радова Правног факултета у Приштини, Косовска Митровица* 2022, 181–194 (M44);
3. „Утицај епидемија на римска правила сахрањивања у претхришћанском периоду“, *Епидемија, Право, Друштво. Прилози пројекту 2021. Колективна монографија* (ур. Н. Лукић, Д. Ђукић), Београд 2022, 553–567 (M44);
4. „Одговорност послугопримца за штету у класичном римском праву“, *Проузроковање штете, накнада штете и осигурање* (ур. З. Петровић, В. Чоловић, Д. Обрадовић), Београд 2022, 579–589 (M31);
5. „Накнада погребних трошкова у римском праву“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду* LVI 3/2022, Нови Сад 2022, 857–876 (M51);

6. „Службеност употребе (*usus*) у римском и српском праву“, *Анали Правног факултета у Београду* LXXI 1/2023, Београд 2023, 157–175 (M24);
7. „Историја преноса права својине по основу уговора о купопродаји“, *Упоредноправни изазови у српском праву – in memoriam др Стефан Андоновић* (ур. Ј. Рајић Ђалић), Београд 2023, 685–707 (M44);
8. „Правна природа и форма веридбе у римском праву“, *Зборник радова Правног факултета у Приштини*, Косовска Митровица 2023, 189–207 (M44);
9. „Веридба у римском праву – корак ка брачности или брак?“, *Изазови и перспективе развоја правних система у XXI вијеку* III/3 (ур. И. Милинковић, Б. Влашки, М. Мишкић), Бања Лука 2023, 169–183 (M44);
10. „Нередовна остава у римском и српском праву“, *Право и привреда* LXI 4/2023, Београд 2023, 1098–1119 (M51);
11. *Habitatio у римском и српском праву*, мастер рад, Београд 2021;
12. *Настанак и садржина права плодоуживања у класичном римском праву*, докторска дисертација, Београд 2024.

„Накнада трошкова одржавања предмета закупа у римском праву“, *Проузроковање штете, накнада штете и осигурање* (ур. З. Петровић, В. Чоловић, Д. Обрадовић), Београд 2021, 529–542.

У чланку обрађује тему накнаде трошкова одржавања предмета закупа у римском праву. Аутор је настојао да кроз језичко, историјско и системско тумачење одговарајућих извора, укаже на општа правна правила које се односе на све категорије предмета закупа. Рад се тематски састоји из три целине; прва се односи на реглуисање питања одржавања и трошкова одржавања предмета закупа у римском праву; друга има за предмет обавезе закупаодавца поводом накнаде трошкова одржавања предмета закупа; а трећа се односи на обавезе закупца према ствари. Закључци рада су да је закупаодавац био обавезан да закупцу преда ствар на коришћење, тј. омогући њену сврсисходну употребу, као и да сноси нужне трошкове одржавања предмета закупа, а са друге стране, купац је био у обавези да ни на један начин ствар не учини правно или физички лошијом.

„Настанак *actio funeraria*“, *Зборник радова Правног факултета у Приштини*, Косовска Митровица 2022, 181–194.

Рад обрађује тему настанка *actio funeraria* у римском праву. Сахрана је стварала обавезе за оне који су били дужни да је организују, али и права за оне који су је организовали, иако то нису били обавезни. Претор је створио посебно процесно средство *actio funeraria*, које је омогућавало организатору сахране да надоканди издатке које је имао поводом њене организације. Циљ рада је да истражи разлоге који су довели до настанка те тужбе, као и да покуша да одреди када је она настала. Рад се тематски састоји из увода и пет целина. У првом је приказан рани развој тужбе; у другом њен однос са *actio de dolo*, настале 66. године пре нове ере, што је *terminus post quem* настанка *actio funeraria*; у трећем изложена аргументација да се пре увођења тужбе за накнаду трошкова сахране примењивала *actio negotiorum gestorum* и објашњена неадекватност примене тужбе из пословодства без налога на конкретно чињенично стање, што је, између осталог, имало за последицу настанак тужбе *funeraria*; четврти део, на основу Лабеонових схватања потврђује хипотезу да је тужба засигурно постојала за време његовог живота што се поклапа с периодом владавине Октавијана Августа; и пети идентификује непосредни повод појаве тужбе, који су, по мишљењу аутора, епидемија и поплава у Риму и Италији 23. и 22. године пре нове ере. Аутор верује да је један од разлога због којих је претро донео *Edictum de sumptibus funerum* био тај да тела не би остала несахрањена из страха да се трошкови сахране не могу наплатити.

„Утицај епидемија на римска правила сахрањивања у претхришћанском периоду“, *Епидемија, Право, Друштво. Прилози пројекту 2021. Колективна монографија* (ур. Н. Лукић, Д. Ђукић), Београд 2022, 553–567.

Аутор истражује утицај епидемија заразних болести на развој погребних прописа у претхришћанском Риму. Рад се тематски састоји из увода и четири целине. У првој је приказан зачетак здравствених прописа у римском праву који су се развијали у оквиру тзв. „краљевских закона“, а који прописују обавезу царског реза трудне жене која умире на порођају. Други део елаборира узроке и мотиве, који су по ауторовом мишљењу довели до настанка најзначајних прописа у вези са сахрањивањем у оквиру Закона дванаест таблица, а које он групише у три целине – здравствене, религијске и урбанистичко-просторне. Највише пажње је поклоњено питањима забране сахрањивања унутар померијума, забрани прекопавања гробова, као и пропису о одржавању минималне удаљености ломача од стамбених и других објеката. У трећем делу се анализира динамика развоја погребних прописа у периоду принципата и стаје се на становиште да су правне норме тог периода разрада одредаба Закона XII таблица. У

оквиру четврте целине, аутор доноси виђења два јуриспрудента – Гаја, који у свом уџбенику скоро да ни не посвећује пажњу сахранама и Павла, који се за разлику од првог, у свом делу *Sententiarum receptarum ad filium libri V*, подробно бави питањима смрти и сахрањивања у Риму.

Резултати рада указују на то да су Римљани рано схватили да је третман посмртних остатака од значаја за јавно здравље, али и да су се неретко према покојницима односили немарно. Трудећи се да превентивно делују, римски законодавци су прописивањем ригидних правила настојали да утичу на свест грађана о хигијенским начинима сахрањивања. Правна правила старог права су наставила да егзистирају вековима након што су донета и послужила су класичним правницима као полазна основа за свеобухватно уређење правних последица сахране.

„Одговорност послугопримца за штету у класичном римском праву“, *Проузроковање штете, накнада штете и осигурање* (ур. З. Петровић, В. Чоловић, Д. Обрадовић), Београд 2022, 579–589.

Аутор у раду анализира одговорност послугопримца у класичном римском праву. На првом месту истиче да код уговора о послузи, корист увек има послугопримац, а само изузетно, корист из уговора могу имати обе стране или само послугодавац, те да је доминантна карактеристика овог уговора његов лукративни карактер, као и особина предмета који се даје на послугу, с обзиром на то да је најчешће реч о индивидуално одређеној, непотрошној ствари. Служећи се начелом утилитета, римски правници су прописали строгу, објективну одговорност послугопримца који одговара за кустодију, а у појединим случајевима, на које аутор ставља посебан акценат – за *vis maior* и *casus fortuitus*.

Резултати истраживања указују да је уговор о послузи најчешће стварао обавезе за једну страну – послугопримца, да ствар користи као веома пажљив патерфамилиас, тј. *diligentissimus paterfamilias* и да по истеку рока или испуњењу сврхе, ствар врати послугодавцу. Поред тога, он је обично једини који извлачи користи из ствари, те због тога одговара објективно и за *casus*. Аутор указује да се у случајевима постојања *furtum usus*, *mora debitoris* и *fatum*, одговорност послугопримца поштрава, тј. да одговара и за штету која је последица *casus maior*. Напоследку, истиче се да када је ствар дата на послугу у заједничком интересу (послугодавца и послугопримца), одговорност

послугопримца се своди на *culpa levis (in concreto)*, а када је ствар дата у искључивом интересу послоодавца, за *dolus*, тј. *culpa lata*.

„Накнада погребних трошкова у римском праву“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду* LVI 3/2022, Нови Сад 2022, 857–876.

Аутор започиње рад указујући да је света и морална дужност чланова породице, пре свега наследника, да сахрани покојника, те да погребна церемонија и величина надгробног споменика одражава друштвени статус оставиоца. Међутим, према аутору сахрана има двојаку улогу – да обезбеди миран прелазак душе у вечност и осигура мир потомцима. У текстовима правника аутор уочава да је питање трошкова сахране било од великог значаја за потомство. Осим тога, закључује да су римски законодавци, адвокати и свештеници били посебно свесни његовог значаја. С тим у вези, истиче да је претор издао *Edictum de sumptibus funerum*, којим је установио *actio funeraria*, како би утврдио ко и под којим условима стиче право на накнаду трошкова сахране, али и како би обезбедио да нико не буде сахрањен о туђем трошку. У овом тексту, аутор трага за следећим одговорима на питања: ко је имао обавезу и одговорност да организује сахрану и сноси њене трошкове у римском праву, када и под којим условима је организатор могао да утужи настали трошак, те шта се сматрало трошковима сахране у Риму.

Резултати истраживања указују на то да је величина сахране и висина погребних трошкова зависила од друштвеног статуса и богатства покојника. Трошкови сахране подељени су на нужне, који обухватају трошкове без којих сахрана не би могла да се организује, и пригодне, који зависе од угледа умрлог. Иако је било покушаја да се Улпијанова класификација на нужне и погодне трошкове прошири, аутору се чини да то није био случај у пракси. Према изложеним истраживањима, трошкови сахране углавном су се – уз неколико изузетака – покривали из заоставштине, а обавезу надокнаде учињених трошкова најчешће су сносила лица која су сахрањивала покојника. На основу Цицеронових и Улпијанових текстова аутор закључује које су особе биле дужне да сахрањују покојника, односно покрију трошкове сахране. Од посебног је значаја, према њему, да истраживања показују да је од тренутка смрти до плаћања трошкова заоставштина била у режиму *hereditas iacens* и да је њоме управљао претор како би се осигурало да нико не буде сахрањен о туђем трошку.

„Службеност употребе (*usus*) у римском и српском праву“, *Анали Правног факултета у Београду* LXXI 1/2023, Београд 2023, 157–175.

Аутор у раду трага за одговорима како је службеност употребе (*usus*) била уређена у римском, српском средњовековном и модерном праву, али и како је конципирана у позитивном законодавству Републике Србије, фокусирајући се на специфичности које се односе на питања убирања плодова и располагања правом. Право употребе је лична службеност, која титулара права овлашћује да ствар користи у границама својих потреба. Сходно класификацији насталој у римском праву, убраја се у *servitutes personarum*, заједно са правом плодоуживања, бесплатног становања и коришћења рада туђег роба или животиње. Уобличен у посткласичном римском праву, уз незнатне измене, институт је преузело српско средњовековно, а средином XIX века и модерно право доношењем Грађанског законика за Књажевство Српско. Сервитут познаје и позитивно право Републике Србије. Упркос томе, у раду се указује на то да дилеме које се тичу обима вршења права – да ли узуар стиче право на плодове и да ли је властан право уступити другом, постоје и код римских јуриспрудената и код данашњих правника. Аутор истиче да га је Одговор Привредног апелационог суда на питање нижестепених судова о истакнутим контроверзама подстакао да укаже на проблематику института.

Анализирајући текстове римских правника сачуваних у Јустинијановим Дигестама аутор закључује да је узуар имао право употребе ствари, без права на плодове. Међутим, одређена добра је могао конзумирати у личне сврхе, ради остваривања потпуне употребе ствари. Према наведеном, ималац права службености није могао слободно располагати плодовима, те закључује да је код узуса постојало „крње“ овлашћење титулара права да користи природне плодове како би подмирио личне и породичне потребе, то јест остварио пун обим права. Осим тога, право је било непреносиво *inter vivos et mortis causa*.

Рецепцијом института у српско модерно право преузете су исте дилеме и питања која су имали и класични јуриспруденти. Аутор сматра да творац СГЗ није био пуки преписивач и преводилац АВГВ већ је питање убирања плодова код службености употребе уредио ближе класичном римском него аустријском праву. Следствено, српски законодавац, угледајући се на римске правнике, ограничава право употребе на коришћење ствари и предвиђа условно убирање природних, не и цивилних плодова, искључиво ради потпуног остварења права, то јест правилне и потпуне употребе ствари. *A contrario*, аустријски законодавац јасније и прецизније прописује да узуар, осим права употребе, има право убирања свих плодова, квантитативно ограничено индивидуалним

приликама узуара, при чему га не ограничава на личну употребу и даје му право њиховог даљег правног и фактичког располагања. Римско правило о непреносивости права прописано је и у ABGB и у СГЗ.

Јасно нормирано правило да је службеност употребе непреносива и донекле супротан став српског суда о том питању навели су аутора да свеобухватније сагледа институт. Он истиче да је Привредни апелациони суд пренебрегнуо постојање предатних законских норми и као аргументе за то да је право преносиво навео доктринарне ставове и упоредноправну праксу. Аутор наглашава да је такво схватање *contra legem*, али и у супротности са природом института и његовом самосталношћу у односу на право плодуживања.

„Историја преноса права својине по основу уговора о купопродаји“, Упоредноправни изазови у српском праву – *in memoriam* др Стефан Андоновић (ур. Ј. Рајић Ђалић), Београд 2023, 685–707.

Аутор у раду указује да су римски уговор о купопродаји (*emptio venditio*) и концепт консенсуалних контраката преузела сва континентална законодавства настала на рушевинама римске империје или под посредним утицајем ове цивилизације. Као двострано једнако обавезујући контракт *bonae fidei* уговор је рађао обавезе за обе стране, при томе не преносећи ни државину ни право својине са продавца на купца. Да би дошло до преноса власништва захтевао се додатни акт који се састојао у манципацији, за *res mancipi*, или традицији, за *res nec mancipi*. Аутор у раду указује на историјски развој преноса права својине по основу уговора о купопродаји, како у римском праву, тако и у модерним европским грађанским кодификацијама, на његов динамичан развој и разлике у европским правним системима. Посебно разматра питање да ли је *traditio* акт којим се некоме омогућава да стекне фактичку власт на ствари или пак правни посао.

Аутор је дошао до следећих закључака. Дилема о правној природи традиције потиче од Гаја. На основу законских текстова може се закључити да су класични правници *traditio* схватили и као начин стицања и као сагласност воље, имајући у виду да постоји сукоб мишљења да ли се ради о једностраном или двостраном правном послу; по Павлу то је једностран правни посао а по Јаволену двострани. Штавише, за Улпијана је традиција двострани правни посао (уговор), независан од основа по коме се традиција врши. Јулијаново мишљење, иако упитне оригиналности, револуционарно је – то је самосталан правни посао заснован на споразуму двеју страна, без обзира на правни

основ; нема доказа да је виђење прихваћено у римском праву, а романисти сугеришу да је реч о интерполацији. С друге стране, пруски Ландрехт (ALR) и Француски грађански законик (CC) предвиђају одступање од римских модела – пренос права својине се догађа споразумом воље странака; концепт потиче од припадника школе природног права Хуга Гроцијуса, Кристијана Волфа и Жана Барберака. *A contrario*, немачки законик дефинише *traditio* као апстрактни акт којим се преноси право својине, без обзира на ништавост или пуноважност првобитног уговора, па чак и на то да ли он постоји. Аустријски, али и српски и Швајцарски грађански законик остају верни класичном римском концепту да су за пренос својине на основу уговора о продаји потребни *titulus* и *modus*.

„Правна природа и форма веридбе у римском праву“, *Зборник радова Правног факултета у Приштини, Косовска Митровица 2023, 189–207.*

Аутор ће у раду анализирати еволуцију веридбе од обичајног до посткласичног римског права, тачније 380. године, те разматрати питања њене правне природе, форме у којој се морала закључити, постојања рока у коме су вереници морали ступити у брак, као и то да ли су се вереник или вереница могли судским путем приморати на брак.

Аутор сматра да развој веридбе почиње у архаичном (обичајном) праву. У раду поставља хипотезу да је веридба иницијално била неутужив и неформалан споразум две породице о условима предстојећег брака, те да је, како би се остварила њена утуживост, почела да се закључује у форми стипулације. У годинама након доношења Закона XII таблица, указује да се закључивала корелативним стипулацијама, као утужив правни посао, којима су се стране обећавале једна другој за брак. Према Станојловићу, њена еволуција наставља се у преткласичном праву где добија одлике неформалног и неутуживог споразума, који се без икаквих правних и друштвених последица могао раскинути у сваком тренутку. Аутор истиче да је веридба описане карактеристике задржала и у класичном и раном посткласичном праву, а да се њен развој завршава у позном посткласичном праву, где под утицајем источњачких обичаја и хришћанства, постаје обавезујући, *de facto* нераскидив споразум о склапању брака.

Истражујући обавезност рока у коме су вереници морали ступити у брак, аутор сматра да највероватније до Константиновог времена није постојао фиксни рок у коме се брак морао закључити, а да се вереник или вереница нису могли судским путем обавезати на брак. Као карактеристику овог правног посла истиче да су вереници често

уговарали уговорну казну (*stipulatio poenae*), како би у случају кршења уговорне обавезе добили правичну накнаду.

„Веридба у римском праву – корак ка брачности или брак?“, *Изазови и перспективе развоја правних система у XXI вијеку III/3* (ур. И. Милинковић, Б. Влашки, М. Мишкић), Бања Лука 2023, 169–183.

Иако истиче да се римски брак најчешће дефинисао као хетеросексуална, моногамна заједница мушкарца и жене која се заснива вољом супружника (*affectio maritalis*), аутор истиче да му је у зависности од историјског тренутка, друштвеног статуса и обичаја средине, често претходила веридба, као обећање момка и девојке, то јест њихових патерфамилијаса, да ће у будућности доћи до склапања брака. Трагом идеје о приближавању правног положаја вереника и супружника из III века пре Христа, преко нормативне делатности Октавијана Августа, па све до 380. године, аутор настоји да сублимира поимања римских законодаваца и јуриспрудената, те одговори на питање да ли су се у једној од епоха паганског Рима веридба и брак поистовећивали, као и који су били услови да би веридба у римском праву производила правно дејство.

Након спроведеног истраживања, Станојловић указује да су, у настојању да приближе дејства веридбе и брака, римски законодавци, правници и императори одредили: 1) да је дозвољено међусобно даривање вереника; 2) посебно кривично дело за убиство вереника или веренице; 3) да вереник има право на тужбу из инјурије због увреде веренице; 4) да су вереници и њихови родитељи у тазбинском сродству, те да могу избећи да сведоче једни против других; 5) да вереници могу учинити кривично дело прељубе; 6) као и низ забрана за склапање веридбе које се превасходно односе на постојање тазбинског сродства или туторства, друге веридбе и друштвени статуса лица.

Такође, аутор истиче да се од позитивних услова који су се захтевали за њен настанак, у први план избијала воља будућих младенаца, то јест њиховог патерфамилијаса, а да је жена *alieni iuris* могла одбити да буде верена, искључиво уколико се радило о крајње неприкладном мушкарцу; са друге стране, мушкарац је увек могао одбити веридбу. Када је реч о минималним годинама потребним за веридбу, аутор указује да међу јуриспрудентима не постоји *communis opinio*.

Упркос наведеном, аутор закључује да веридба и брак никада нису изједначени, као ни да веридба није имала значајније импликације на друштвени и правни живот

вереника и њихових породица. Закључак базира на текстовима преткласичних и класичних правника који су детерминисали веридбу као квазибрачни однос.

„Нередовна остава у римском и српском праву“, *Право и привреда* LXI 4/2023, Београд 2023, 1098–1119.

Аутор сматра да је нередовна остава један од најспорнијих института римског права, као и да води порекло из источних провинција Римског царства. Посебно напомиње да је међу романистима спорно да ли је постојала у класичном праву. Као њену доминантну карактеристику истиче да се депозитару омогућава употреба депонованог новца који он као власник може да троши уз обавезу да га на захтев депонента врати у истом номиналном износу и са припадајућом каматом. На основу истраживања аутор верује да је институт познавало класично право и да су за његову афирмацију најзаслужнији римски правници Сцевола, Папинијан и Павле. Са друге стране, указује да институт није познавало српско средњовековно право, а да Грађански законик за Књажевство Српско, следећи аустријски узор, није третирао нередовну оставу као самосталну правну установу. Међутим, установа је у савременом српском праву уређен чланом 722 Закона о облигационим односима. С тим у вези, аутор указује на потенцијалне недостатке установе у Нацрту Грађанског законика Републике Србије из 2015. године.

Анализирајући сачуване текстове римских правника, аутор закључује да су постојала два виђења међу јуриспрудентима о постојању нередовне оставе у класичном римском праву. Према Станојловићу, једна група правника коју чине Алфен Вар, Нерва, Прокул, Африкан, Марцел и Улпијан, негира њено постојање и прецизно разликује када постоји уговор о остави, а када уговор о зајму. Са друге стране, аутор наводи да Сцевола, Папинијан и Павле расправљају о нередовној остави као самосталном уговору *bonae fidei* који у себи обједињује елементе римске оставе и зајма. Због тога сматра да су њихови ставови однели превагу и да је институт настао у позном класичном праву, а да су Јустинијанови компилатори преузели установу која је наставила да живи и у посткласичном праву.

Према Станојловићу, разлог настанка нередовне и редовне оставе у римском праву је исти – депонент склапа правни посао, то јест поверава ствар (новац) депозитару на чување. За разлику од редовне оставе, аутор истиче да је код нередовне: 1) предмет правног посла новац (заменљива ствар); 2) депозитар стиче право својине на новцу и може њиме слободно располагати; 3) обавеза оставопримца не гласи на повраћај

индивидулане, већ генеричне ствари исте врсте и каквоће (номиналне вредности новца); 4) као власник, депозитар одговара за *omnis culpa*; и 5) обавезно дугује камату без обзира на то да ли је уговорена.

Аутор напомиње да српско средњовековно право није познавало нередовну оставу, а да модерно право, следећи аустријски узор, негира њену самосталну природу. Ипак, наводи тумачења да су уговорне стране могле закључити овај уговор, јер га СГЗ изричито не забрањује. Станојловић указује да је у савременом праву институт уређен чланом 722 ЗОО и да се следствено прихваћеној теоријској концепцији на овај уговор примењују правила која важе за уговор о зајму, осим у погледу времена и места враћања ствари, када се примењују правила о уговору о остави.

***Habitatio* у римском и српском праву, мастер рад, Београд 2021.**

У раду су прво обрађене основне карактеристике права становања у римском праву, с посебним освртом на сличности и разлике са институтима плодуживања и узуса. Затим су анализирани одлике и битни елементи службености права становања у српском праву, како са аспекта позитивног права, тако и из угла његовог историјског развоја, уз указивање на проблеме настале због одсуства позитивноправних норми. Извршена је компарација основних карактеристика института у два правна система, а између осталог и питања у чију корист право може да се установи, поступка установљавања права, круга лица која имају право да користе предмет личне службености, обима вршења права, као и заштите имаоца права и сопственика непокретности на чији терет је право установљено.

Резултати истраживања указују на то да су право становања издвојили као посебан правни институт његове особености (непреносивост, негашење услед невршења или *capitis deminutio*), али и мотиви из којих је настао. Доминантно је стварноправне природе, али садржи и облигационоправне елементе. У класичном римском праву, право становања се претежно установљавало уговором о поклону или тестаментом, док стицање личне службености одржајем није било могуће све до изградње установе *quasi possessio*. Са друге стране, у српском праву је заузет начелан став по коме се све службености могу стицати правним пословима *inter vivos* и *mortis causa*, као и одржајем, уз обавезан *modus acquirendi* који се састоји у упису права у катастар непокретности. Како у римском, тако и у српском праву, овлашћења титулара права се састоје у праву употребе ствари, док право на плодове и право располагања остају ван корпуса права

хабитанта. Обавезе титулара права се садрже у опхођењу према ствари с пажњом доброг домаћина, обавези очувања супстанције ствари и сношењу трошкова редовне употребе. У погледу заштите стеченог права у римском и српском праву, не постоје значајнија одступања.

Највеће разлике између права становања у римском и српском праву су у домену престанка права. Римски правници су заузели став по коме оно не престаје неупотребом. Са друге стране, услед непостојања позитивноправних прописа у српском праву, део судске праксе сматра да право становања престаје услед неупотребе, док други има другачији став. Аутор је стао на становиште да у позитивном српском праву једном установљено право треба да траје за живота хабитанта и да престаје његовом смрћу (или одрицањем), те да не може престати услед одлуке имаоца да се не користи стеченим овлашћењима само у одређеном временском периоду.

Аутор даје и осврт на специфично поимање института у оквиру породичног права Републике Србије (члан 194. став 1. Породичног закона) и закључује да је реч о „хибридном” облику *habitatio*, који се конституише у корист малолетног детета и родитеља који врши родитељско право, на терет непокретности другог родитеља.

Узевши у обзир историјат и генезу конкретне правне установе, аутор је става да је реч о оригиналном институту римског права, који је као такав, уз незнатне измене, реципиран у српско право, наставивши да егзистира до данашњих дана, те да је својом аутентичношћу и актуелношћу, надживео епоху у којој је настао и обезбедио статус самосталног правног института. Такође се заступа став да је *habitatio* користан и потребан правни институт, који је неопходно уредити на целовит и јединствен начин.

Настанак и садржина права плодуживања у класичном римском праву, докторска дисертација, Београд 2024.

Аутор у уводу наглашава Павлову дефиницију плодуживања, истичући да је она широко прихваћена у уџбеницима стварног права и правним системима насталим на темељима римског права. Као примере наводи *Грађански законик за Књажевство Српско*, *Отшти имовински законик за Књажевину Црну Гору* и *Нацрт Грађанског законика Републике Србије*. Закључује да је Павлова дефиниција, због своје прецизности и концизности, на најцелисходнији начин нормирала ову правну установу, утврђујући њен домет и обим овлашћења плодуживаоца. У складу с том дефиницијом,

плодоуживање је стварно право (*ius in re aliena*) које титулару омогућава коришћење и прибирање плодова (*fructus naturales et civiles*) са туђе ствари, уз обавезу очувања њене супстанце.

Станојловић указује на сложеност плодуживања, наглашавајући да његово конституисање правним послом *inter vivos vel mortis causa* доводи до конкуренције два стварна права на истој ствари – својине и личне службености. Он сматра да се власничка овлашћења тиме сужавају, услед чега власник има „голо“ право (*nudum ius, nuda proprietas*). Истовремено, власник задржава државину послужног добра и право располагања њиме (*ius abutendi*), мада уз извесна ограничења, како би се заштитила права плодуживаоца. Насупрот томе, плодуживалац стиче право коришћења ствари (*ius utendi*) и прибирања њених плодова (*ius fruendi*), којима може слободно располагати у личне и комерцијалне сврхе. У томе аутор види суштински мотив за установљавање плодуживања – омогућавање економске експлоатације ствари и стицање користи, чиме се осигурава егзистенција титулара и унапређује његов економски положај.

Још једна значајна карактеристика плодуживања, према аутору, јесте његова дуалистичка правна природа. Он објашњава да установљавање плодуживања ствара два правна односа: унутрашњи и спољашњи. Унутрашњи однос (*inter partes*) чини облигациони однос између власника и плодуживаоца, у оквиру којег плодуживалац стиче право да захтева предају ствари, али и обавезу да је користи с дужном пажњом. С друге стране, власник има право да по престанку службености захтева повраћај ствари, али и обавезу да надокнади ванредне трошкове. Спољашњи однос (*erga omnes*) огледа се у могућности плодуживаоца да штити своје право од неоснованих насртаја трећих лица, али и од неправилног поступања самог власника.

Обрађујући тему, Станојловић истиче да је право плодуживања, у облику у којем га познаје класично римско право, настало тек крајем тог периода и да је у потпуности заокружено тек Јустинијановом реформом. Са друге стране, Закон XII таблица не помиње плодуживање, а његове назнаке проналазимо у Плаутовим комедијама. Због тога аутор претпоставља да је институт старији од III века пре нове ере, али указује на то да римски правници нису третирали плодуживање као личну службеност, већ као самосталан правни институт. Због тога фокус истраживања ограничава на период класичног римског права, иако анализира и старије изворе како би стекао свеобухватнији увид у развој института.

Дисертација је усмерена на неколико кључних питања. Прво, аутор настоји да утврди када и из којих разлога је право плодуживања настало, пратећи његов историјски развој од преткласичног до класичног римског права. Потом се бави правном природом установе, разматрајући могућност да је плодуживање било схваћено као *merum ius, pars domini*, лична службеност или посебан облик својине. На крају, анализира садржину права плодуживања, то јест његове стварноправне и облигационоправне елементе. Посебан аспект рада коме аутор поклања пажњу је *cautio usufructuaria* – преторска стипулација која је значајно утицала на развој и функционалност права плодуживања. Станојловић истиче да је управо овај елемент омогућио еволуцију института и омогућио да он задржи правну актуелност кроз векове.

Станојловић полази са становишта да се тренутак и разлог настанка права плодуживања могу одредити довођењем у тесну везу с установама брака без мануса и легатом. Аутор сматра да је институт настао као облик легатског располагања којим је тестатор супрузи из брака *sine manu* доживотно уступао право коришћења и убирања плодова, у почетку на појединачној ствари, а касније на целокупној заоставштини, како би осигурао њену економску независност.

Прва околност која је, према мишљењу аутора, значајно утицала на настанак установе плодуживања, је могућност легатског располагања. Сматра да је оставилац легатом, као обликом сингуларне сукцесије у форми тестаментa, преносио на легатара тачно одређено (стварно) право или творио облигациони однос између наследника и легатара. Имајући у виду да већина правних текстова из преткласичног и класичног римског права наводи легат као најчешћи начин конституисања плодуживања, аутор закључује да је институт настао као варијанта правног посла *mortis causa* којим су се лицу, неподобном или изузетом из круга интестатских наследника, уступала два од три својинскоправна овлашћења (*uti et frui*) на ствари или имовини тестатора. Исто тако, сматра да *ususfructus* у преткласичном и класичном римском праву није лична службеност, као и да не постоји правно-технички термин *ususfructus*, већ више назива којима се објашњава правна ситуација у којој је одређеном лицу омогућено да користи и убира плодове са туђе ствари.

Друга институција која је према мишљењу аутора одиграла пресудну улогу у настанку и афирмацији права плодуживања био је брак без мануса. Станојловић указује да *matrimonium sine manu* познаје Закон XII таблица, који је у другој половини републике

постао доминантан облик римског брака. Истиче да је брак могао настати и у форми *usus*, када је жена имала право да прекидањем рока за одржај (напуштањем мужевљеве куће три ноћи заредом), избегне долазак под манус супруга. Аутор објашњава да је на тај начин жена задржавала имовинску самосталност или остајала под влашћу свог првобитног патерфамилијаса као његов агнатски сродник, а да се негативна страна брака без мануса огледала у томе што жена није могла да наследи мужа *ipso iure*. Станојловић сматра да су начини за превазилажење ове ситуације били двојаки – супруг је могао располагати за случај смрти у корист супруге тестаментом или у форми легата. Но, сматра да су мужеви избегавали да тестаментарно располажу у корист супруге из брака без мануса, јер све до Хадријановог времена, жена није могла слободно да сачини тестамент, па би након смрти имовина припала њеним агнатским сродницима, а не деци или другим члановима покојникове породице. Аутор тврди да је као последица таквог стања, муж завештавао тестаментом целокупну имовину деци, а супрузи из брака без мануса легирао право плодуживања чиме би се остваривао двоструки циљ – и жена из брака без мануса и деца су били материјално збринуте из имовине покојног супруга и оца. Деца би као универзални сукцесори препуштали, у почетку ствар, а касније део или целокупну заоставштину мајци, коју би она користила и економски експлоатисала до краја живота.

Станојловић полази од претпоставке да је плодуживање настало у оквиру легата (*ususfructus legatus*) и поставља питање да ли је реч о легату *per vindicationem* или *per damnationem*, тачније, да ли је његово дејство било стварноправног или облигационоправног карактера. Истиче да је римско право у својој основи процесног карактера, то јест да је *actio* уједно и материјално право и процесни механизам којим се то право штити, због чега према његовом мишљењу без тужбе којим би се конкретно право штитило оно ни не постоји. Аутор поставља и следеће питање: ако је легат којим се установљавало право плодуживања имао стварноправни карактер, да ли то имплицира да је легатар за заштиту свог права имао на располагању *actio in rem*. У наставку наводи да правни текстови најчешће предвиђају легат као правни посао којим је право могло настати, те претпоставку да *vindicatio ususfructus* води порекло из *legis actio sacramento (in rem)*, на основу чега закључује да је плодуживање имало стварноправни карактер. Са друге стране, указује да је нејасно да ли је било реч о *pars fundi* – праву својине на плодовима, комбинованом са ограниченим правом својине на плодносној ствари, или *pars dominii*, то јест стварном праву на туђој ствари (*ius in re*

aliena). Због оскудних извора аутор напомиње да питање остаје и даље отворено, иако нуди аргументе на којима заснива становиште по коме је плодуживање од свог настанка имало стварноправни карактер. Са друге стране, Станојловићу делује неупитно да је плодуживање од времена правника Салвија Јулијана схватано као *ius in re aliena*.

Анализирајући садржину права плодуживања, аутор ставља акценат на установу *cautio usufructuaria* и полази од претпоставке да је до наметања обавезе давања обезбеђења у форми стипулације (*cautio usufructuaria*) плодуживање имало стварноправни карактер. Као последица тога, закључује, конституисање права плодуживања није створило облигационоправни однос између сопственика и плодуживаоца, те је обим обавеза које су падале на терет имаоца права плодуживања био знатно ужи него што се претпоставља. Према мишљењу аутора, титулар плодуживања је имао само „општу“ обавезу да се уздржи од сваког противправног понашања којим би причинио штету власнику, те да је за причињену штету одговарао деликтно као свако треће лице које противправно уништи или оштети туђу ствар. Под условом да је штета последица активне и непосредне радње плодуживаоца, аутор сматра да је власник имао на располагању *actio legis Aquiliae* (и *actio furti*), као и специфична процесна средства попут *actio in factum*. Закључује да уколико умањење активе није последица физичког оштећења ствари (на пример одвезивањем животиње или ослобађањем роба), власник не би могао да утужи насталу штету. Станојловић сматра да је претор увидео набројане недостатке, те да је због тога почео да налаже сваком легатару да пре доласка у положај плодуживаоца дâ обезбеђење – *cautio usufructuaria* да ће се према ствари понашати с пажњом доброг домаћина и да ће након гашења права ствар вратити власнику. Истиче да је обавеза давања обезбеђења проширена и на ситуације када се право плодуживања установљавало фидеикомисом, поклоном за случај смрти или било којим другим правним послом. Аутор закључује да је на тај начин претор револуционарно изменио институт плодуживања и учинио га онаквим каквим га познаје већина светских законодавстава – наметањем обавеза давања обезбеђења у форми стипулације, претор је увео облигационоправне елементе у плодуживање и омогућио власнику ствари да путем *condictio incerti* (*actio ex stipulatu*) потражује накнаду штете у случају кршења преузетих обавеза. Надаље, појашњава да су класични правници, тумачећи норму, извели закључак да давање обезбеђења, поред две основне обавезе плодуживаоца, подразумева и: обавезу понашања према ствари као *boni viri arbitrato*, обавезу предаје ствари власнику након гашења права, обавезу накнаде

редовних (нужних) трошкова и јавних дажбина, обавезу очувања супстанце ствари и обавезу очувања намене ствари. Корелативно обавезама плодуюживаоца, Станојловић појашњава да је власник био у обавези да плодуюживаоцу преда ствар и омогући вршење права, да се суздржи од вршења права на начин којим би ограничио узуфруктуарева овлашћења, као и да надокнади ванредне трошкове који не падају на терет плодуюживаоца. Аутор посебно истиче да је плодуюживалац могао имати и друге специфичне обавезе које су зависиле од карактера послужног добра, те да је давање обезбеђења постало *conditio sine qua non* постојања права. У супротном, појашњава, власник не би био у обавези да омогући плодуюживаоцу вршење права, а узуфруктуар не би имао право на тужбу за остварење свог права.

На основу напред реченог, можемо закључити да докторска дисертација Вукашина Станојловића представља значајан допринос правној романистици, посебно имајући у виду да у домаћој науци римског права до сада није постојао ниједан монографски рад на ову тему. Са становишта српске правне романистике, ова дисертација представља пионирски подухват у проучавању једне веома важне правне установе. Научни резултати рада не само да доприносе домаћој науци римског права, већ омогућавају и темељан увид у третман ове теме на светском нивоу. Аутор је приликом истраживања користио обимну домаћу и страну научну и правну литературу, коју је систематично обрадио и уредно цитирао. Структура рада је јасно организована и логично прати редослед постављених хипотеза, чиме читаоцима олакшава разумевање и праћење излагања. Формулисане хипотезе су у значајној мери оригиналне и амбициозне, а њихова разрада и поткрепљивање могу отворити плодну научну расправу на међународном нивоу. Управо у томе се огледа највећи допринос ове дисертације.

С тим у вези, интересовање за институт плодуюживања добија на значају ако се има у виду да ова правна институција није регулисана важећим законодавством Републике Србије, нити је била обухваћена правним прописима некадашње СФРЈ и СРЈ, иако се помиње у члану 60. савезног Закона о основама својинскоправних односа. Ова правна празнина довела је до тога да се, у складу са чланом 4. Закона о неважности правних прописа донетих пре 6. априла 1941. године и за време непријатељске окупације, као меродавно право у овој области примењују одредбе СГЗ-а и Аустријског грађанског законика (*Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch – ABGB*). Актуелност ове теме додатно се потврђује чињеницом да је СГЗ настао под снажним утицајем АВГБ-а, који је, пак, израстао на правној традицији *usus modernus Pandectarum*. У том контексту, с

обзиром на историјски развој прве српске кодификације грађанског права, оправдано је ослањање на радове римских класичних јуриста у трагању за адекватним правним решењима. Начин на који су римски правници дефинисали и регулисали плодоуживање, као и њихова решења одређених правних недоумица, могу бити користан путоказ како за домаћу судску праксу, тако и за законодавце у процесу израде дуго најављиваног Грађанског законика Републике Србије.

1.1.3. Наставни рад

Др Вукашин Станојловић је школске 2021/22. изводио наставу на пет, школске 2022/23. и 2024/25. на шест, а школске 2023/24. на седам група вежби из предмета Римско приватно право. На студентској евалуацији вежбе су оцењене просечним оценама 4,08 (2021/22), 4,25 (2022/23), 4,18 (2023/24), док анкета за текућу школску годину још увек није урађена. Према утиску предметних наставника, студенти који су их похађали су показали квалитетно знање и постигли добар успех на испиту.

Колега Станојловић је помагао наставницима и у извођењу вежби, колоквијума и испита, при чему је показао професионализам и завидну радну етику, као и добру комуникацију и колегијалност.

2. ПРЕДЛОГ ОДЛУКЕ

Комисија је мишљења да се пријавио врло квалитетан кандидат, који испуњава све услове за избор у звање.

Имајући у виду напред речено, Комисија има част да Изборном већу учини

ПРЕДЛОГ

да се у звање асистента са докторатом за ужу научну област Правна историја – предмет Римско приватно право изабере др Вукашин Станојловић.

Београд, 5. фебруар 2025. године

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

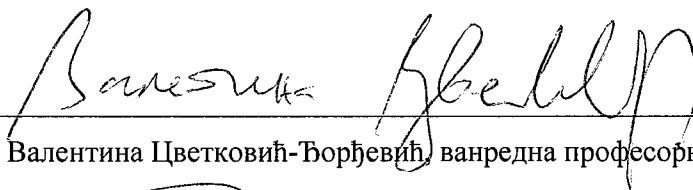
др Милена Полојац, редовна професорка

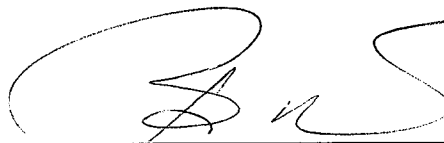
др Андреја Катанчевић, редовни професор

др Владимир Вулетић, ванредни професор

др Валентина Цветковић-Ђорђевић, ванредна професорка

др Огњен Вујовић, редовни професор Универзитета у Приштини са привременим
седиштем у Косовској Митровици – Правног факултета